

Punkrockové Slovensko

MIROSLAV MICHELA

Punkerí (Bratislava 1990)
Zdroj: TASR

MICHELA, Miroslav. Punk rock in Slovakia. *História*, 2017, 16, 5, pp. 39-43.

To be a punk in communist Czechoslovakia largely meant the same thing in the whole territory of the republic, whether in the quest to create the true punk image, or in the problems associated with this lifestyle. However, some differences existed in local conditions and possibilities.

Key words: Punk rock, State Security Service (Štátna bezpečnosť), Repression, Racism, Zone A, Chór Vážskych Muzikantov.

Byť punkerom v komunistickom Československu znamenalo na celom území republiky v mnohom to isté. Či už v hľadaní a vytváraní správnej punkovej vizáže, ako aj v problémoch, ktoré s týmto životným postojom súviseli. Určité rozdiely boli však v lokálnych podmienkach a možnostiach.

*Chceš si žiť po svojom,
chceš si robiť čo chceš
No svojím čakaním to nedosiahneš
Nikdy nedosiahneš,
nikdy nedosiahneš
A tak ma počúvaj
(Zóna A)*

K šíreniu punkovej hudby a kultúry v Československej socialistickej republike výrazne prispeli ľudia okolo Jazzovej sekcie, resp. českého undergroundu. Jazzová sekcia už v roku 1978 venovala tomuto fenoménu prednášku a pätnásťstranový zošit pod názvom *Punk-rock*. Zásadný

Niekedy v roku 1986 alebo 1987 na Peknej ceste v Bratislave prudko zabrzdila žltá policajná Lada. Vyskákali z nej traja starší policajti a vrhli sa na asi 16-ročného, 160-centimetrového, 50-kilového punkáča, ktorý kráčal po chodníku. ... Chalan mal čiernu bundu s cvokami, čierne džínsy, kabelu cez plece a na hlave menšie punkáčske číro nafarbené na fialovo.

Bez slova ho strhli na zem. Jeden z policajtov, mal určiť cez sto kíľ, si mu kľakol na chrbát a začali ho biť hlavanehlava. Boli to také tie premyslené rany spodnou časťou päste, alebo otvorenou dlaňou do chrbta a hlavy, ktoré nedolámu kosti a neurobia veľké modriny a bolo ich hrozne veľa – 30, 40, 50.

Chlap, čo na ňom sedel, ho celý čas ťahal za to číro a mal

plné ruky fialových vlasov. Chalan pod jeho váhou sotva dýchal a z posledných síl kričal a plakal: „Ja som nič neurobil, prosím. Nič som neurobil.“

A ten, čo na ňom sedel a čo zrejme hliadke velil, sa mu naklonil nad ucho a zarezal mu do neho: „Jasně, že si urobil. Si zrúda. Odporný parazit a ľudský odpad. Takže si zaslúžiš nakladačku.“ Potom jeden z nich vytiahol z auta

také malé nožnice a to číro mu s nimi skôr vytrhal ako ostrihal. Chalan už nemal síl kričať a pod tým stokilovým chlapom v zelenej uniforme iba vzlykal a chrčal.

Celé to trvalo len pár minút. Policajti sa bez slova zdvihli, ponaprávali si uniformy, nasadli do auta a odišli.

<https://www.facebook.com/>

androšský samizdatový časopis *Vokno* vo svojom prvom čísle z roku 1979 uverejnil o tomuto fenoméne šesť strán a akcentoval prepojenosť týchto subkultúr. V Čechách a na Morave teda existovalo určité kultúrne zázemie podporujúce šírenie *Punk Rocku*. Zároveň mnohí punkeri vychádzali z máničkovských koreňov.

Takéto niečo však na Slovensku skoro vôbec neexistovalo. Aj preto bola situácia trochu iná. Punk zapustil silnejšie korene v Bratislave, kde v roku 1979 začala hrať kapela *Tip*, ktorá sa neskôr transformovala na *Extip*. O rok neskôr sa sformovala kapela *Paradox*. Je zaujímavé, že všetci členovia *Paradoxu* pochádzali z jedného paneláku, v ktorom aj skúšali. Ako to bolo u punkových kapiel zvykom, zo začiatku vôbec neovládali žiadne nástroje a ani

Zóna A, prvá zostava (1983)
http://zooana.wnet.sk/fotogaleria/images/images/stare/1983_prvazostava.jpg

žiadne nemali. Po prvýkrát si oficiálne zahrli až v roku 1983. Onedlho však kapela ukončila svoju činnosť a na jej troskách vznikla v roku 1984 legendárna *Zóna A*, ktorá v tomto roku odohrala aj svoj prvý verejný koncert. Išlo už o známe postavy, s ktorými bol v nasledujúcom roku natočený dvadsaťminútový film "*Zóna A*". Ten bol však uložený do trezoru ako nevhodný pre socialistickú mládež. V období rokov 1983 – 1984 bratislavská scéna výrazne ožila. Na rozdiel od Čechov však koncerty na Slovensku prebiehali do veľkej miery po oficiálnej línii.

Od polovice 80. rokov sa hovorí o nástupe druhej generácie. Za koncertmi sa jazdilo v rámci celej republiky, a tí niekoľkí punkeri sa medzi sebou ako-tak poznali. V Bratislave nebolo príliš veľa možností vystúpiť. Hralo sa napr. na vysokoškolskej pôde, no jediným miestom kde sa pravidelne objavovala punková produkcia bol klub v Lamači. V Bratislave pôsobili v prvej polovici 80. rokov kapely ako *Travex*, z ktorého vznikol *Problém 5*, *Tlak*, *Krach*, *Barbus* a ku koncu 80. rokov sa o slovo prihlásili kapely ako *hardcorová Kóta 22*, *Lord Alex*, *Mladé rozlety*, *Kosa z nosa*, *Davová Psychóza*, ako aj legendárna skinheadská rasistická kapela *Krátky proces*. V 80. ro-

Obrazová príloha k článku Křehký, Drahomír. In: *Vokno*, 1979, roč. 1, č. 1, s. 38.
http://www.vons.cz/data/pdf/vokno/vokno_01.pdf

koch videli punkáči aj skinheadi spoločného nepriateľa v komunistickom štáte a vzájomne vychádzali celkom dobre.

Mimo hlavného mesta Slovenskej socialistickej republiky pôsobili kapely v Trenčíne (Chór Vážskych Muzikantov), Malackách a Devínskej Novej Vsi (*Spray*), Nitre (*Diturvit*, *New Kids on the Bollock*), Zlatých Moravciach (*Container*). Na Slovensku však až do konca 80. rokov nemožno s výnimkou Bratislavy hovoriť o silnejšej punkovej scéne. Aj možnosti vystúpiť na pódium boli priaznivejšie skôr v západnej časti republiky. Napríklad *Zóna A* vystúpila v Prahe už v roku 1985. V tom istom roku bol dohodnutý aj koncert postpunkového Chóru Vážskych Muzikantov, ten sa však na zásah bezpečnosti neuskutočnil.

Ďalším výrazným špecifikom bolo, že v slovenskí punkeri sa hlásili najmä k melodickému Punku 77 a v Čechách sa hrala skôr muzika tvrdého razenia. To sa prejavovalo aj na vizáži punkerov. *Look a la Londýn 1982* bol na Slovensku dlhú dobu skôr zriedkavosťou, resp. mal len krátku životnosť. Špecifický záujem o melodickú muziku sa odzrkadlil aj v tom, že vplyv

Zóna A, koncert v Lamači (1984)
http://zooaa.wnet.sk/fotogaleria/images/images/stare/1984_lamac_002.jpg

hard core muziky sa na Slovensku prejavili neskôr ako v Čechách.

Bravo Bravó!

„Začiatky boli smiešne, lebo ja som býval v rodinnom dome, z domu som odchádzal v košeli a menčestráčkoch, v pivnici som sa prezliekol do roztrhaných riflí a reťazi a iných punkových rekvizít a na ceste domov som znovu zašiel do pivnice sa prezliecť do menčestrákov, hehe.“ (Braňo Alex)

V Československu len ťažko dostupná populárna hudba sa zo západu šírila najmä na vlnách vysielania rakúskej televízie a rádia a samozrejme aj z gramoplatní, ktoré predstavovali vzácny tovar a boli následne prehrávané na magnetofónové pásky. Túto muziku nebolo poväčšine možné získať oficiálnou cestou, preto jej distribúcia predstavoval dôležitú súčasť dobových subkulturných sietí. Významným miestom stretávania kšeftárov, hudobných nadšencov a alternatívnej mládeže sa stali burzy v bratislavskej Medickej záhrade. Ďalšou možnosť na získavanie hudobných nahrávok a informácií ponúkali inzeráty v časopisoch pre mládež a následná výmena hudby prostredníctvom pošty.

Aj na Slovensku sa šírili kazetový samizdat. Ľuboš Dzúrik z Chóru Vážskych Muzikantov začal v roku 1985 pod značkou Fukkavica Records vydávať kazety alternatívnych kapiel z Trenčína. Dokonca o lokálnej scéne vydal aj dve čísla kapelového samizdatu *CHVM Informátor*. Nahrávky niekoľkých bratislavských kapiel sa do obehu dostali pod značkou Inflagranti Records frontmana Zóny A Petra Schred-

In Flagranti, 1987, č. 2
<http://muzika-komunika.blogspot.sk/2010/08/>

la, známeho pod prezývkou Koňýk. Ten od roku 1987 vydával časopis pod názvom *In Flagranti*. Uverejňoval v ňom predovšetkým preklady článkov o zahraničných kapelách. Prvé čísla ťukal v práci na stroji cez kopirák na tenučký priekleповý papier. Vzniklo tak len niekoľko kópií, ktoré sa následne šírili medzi zasvätenými, ktorí si časopis navzájom požičiavali, fotili a niektorí aj prepisovali. Ďalším zinom v Bratislave bol *Pogo Journal*, ktorý vydával od konca roku 1988 Vlado „Lamo“ Lamoš.

Vizuálne inšpirácie, okrem Ö3, punkeri čerпали najmä z článkov a obrázkov nemeckého mládežníckeho časopisu *Bravo*, ktorý bol až do roku 1989 významným článkom v rámci neoficiálnej ekonomiky mládeže. Práve na silu vizuálnych reprezentácií spomína aj jeden z najstarších slovenských punkerov Braňo Alex: „Bolo jedno *Bravo*, kde bola dvojstránka *Sex Pistols* a jednostránka kapely *Runaways* a ešte jedna popunková kapela, ktorú mám rád dodnes. Začal som si o tom čítať a zisťovať, že vznikol nejaký nový hudobný žáner vo Veľkej Británii, nazvaný Punk Rock. Neskôr sa človek cez kamošov dostal k prvým nahrávkam *Sex Pistols*. To ma dostalo zo sekundy na sekundu až tak, že som počúval nahrávku *Sex Pistols* vkuse päť hodín dokolečka.“

Povráva sa, že obrázky z *Brava* sa však podpísali aj pod jeden veľký „prúser“. Niekdedy v polovici 80. rokov sa skupina asi desiatich bratislavských punkerov rozhodla urobiť štýlové fotky v meste. Okrem množstva zicheriek a iných špecificky punkových doplnkov sa od fotili s posprejovaným plátňom, na ktorom boli aj

Sex Pistols
Autor: Koen Suyk.
Zdroj: Anefo Nationaal Archief
Licencia: CC BY-SA 3.0 nl
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/1e/Sex_Pistols_in_Paradiso.jpg

svastiky. To sa podarilo vyfotiť náhodným turistom z Nemeckej spolkovej republiky a následne bola bratislavským punkerom venovaná celá dvojstránka *Brava*. Túto akciu samozrejme zaregistrovala aj štátna bezpečnosť a náležite ju zužitkovala.

So symbolom hákového kríža sa pohrávali aj západné punkové kapely a všeobecne známym sa stal obrázok basáka Sex Pistols Sida Viciousa. Provokácia je jadrom punku, čo sa prejavilo aj v tom, že pre punkerov v Československu predstavovala nacistická symbolika niečo silné, čo provokovalo, ale zároveň aj zosobňovalo ich antikomunistické postoje. Od polovice 80. rokov sa u viacerých kapiel objavujú rasistické texty a anticiganizmus. V tomto zmysle sa tešila veľkej obľube aj pesnička Zóny A nazvaná *Cigánsky problém*. Reakciou na rasizmus, v tom čase ešte v rámci spoločnej scény, sa stala v roku 1988 pie-

Z produkcie Fukkavica records v Trenčíne
(Ľuboš Dzurík z Chóra Vážskych muzikantov)
<http://chvm.sk/yellow-dodo-co/>

seň Mladých rozletov nazvaná *Skurvený skinhead*.

Muž s kožušinovým límcem

*Dlhé roky sa už so mnou hrá,
na šialenú hru tieňov,
album mojich snov si prezerá,
muž s kožušinovým límcem,
muž s kožušinovým límcem.*

*Stále bdie nad mojím životom,
pred všetkým zlým ma chráni,
stal sa asi mojím otrokom,
muž s kožušinovým límcem,
muž s kožušinovým límcem.*

(Zóna A)

Od začiatku 80. rokov sa do hľadáča bezpečnostných orgánov, ktoré mali ešte plné ruky práce s tzv. vlasťami, dostala aj mládež hlásiaca sa k novej vlne a punku. Štátne orgány ich definovali ako nepriateľských voči okoliu, s nechuťou k práci a s náklonnosťou k toxikománii a alkoholizmu. Veľmi časté boli aj obvinenia so sympatií s nacizmom. Frontálny útok prišiel na konci roku 1983 po uverejnení článku „Nová“ vlna se starým obsahem, v ktorom anonymný autor argumentoval, že kapitalistickí ideológovia a diverzné centrály využívajú rockovú hudbu ako prostriedok ideového a kultúrneho boja, že punk a nová vlna podkopávajú základy socialistickej morálky a hodnôt.

K holiči do Bratislavy

... Kedyž jsme společně s Petrem, Láďou a Mirkem dojeli do Bratislavy, došli jsme do hospody Funus, kde jsme potkali ještě Dršku a Robina. Jinak tady byli už jenom místní. Chvilí se chlastalo a my s Robinem jsme měli srandu z toho, jak na nás všichni čuměj. S čerokýzem na hlavě nás považovali za pankery z Londýna a taky jsme se dověděli proč. Slovenský a především bratislavský punkové nosí s sebou tašku s náhradním oblečením a podle potřeby se převlékají a slušně češou. Prej kvůli policajťům. Měli jsme z toho srandu, ale náš pocit „punků z Londýna“ netrval dlouho.

Asi v půl sedmý jsme odešli do klubu, kde začala hrát první kapela ... Asi za dvacet minut se v klubu objevili esembáci, že prej máme opustit klub. Po menší kontraverzi a po tom, jak jsme viděli, že místní radši pakujou, jsme odešli zpátky do hospody. Drška s Robinem odešli na vlak, že pojedou domů, což jsme měli udělat taky, protože to, co se dělo potom, jsem ještě nezažil.

Během deseti minut byla hospoda obklíčená asi 30-ti policajťama v pěti autech a dvou antonech. Surově nás nacpali do aut a odvezli na fízlárnu. Tam jsme museli stát u zdi s rukama nad hlavou a sebemenší pohyb byl odměněn pořádnou ranou pěstí či obuškem. Jeden bratislavák se zeptal jestli si může zakouřit. Na to mu jeden menší policajt odpověděl: „No samozřejmě, my tady pro vás máme přímo zařízenou kuřárnu, no jen pojď.“ Za chvíli se kluk vrátil, hubu rozmlácenou do krve a ten policajt povykoval: „No, chce si snad ještě někdo zakouřit?“ To už si nás jednoho po druhém volali do kanceláře, kde nám brali vše co mohli i nemohli. Že nám brali pyramidáky, no na to už sme byli jakž takž zvyklí, ale že brali i zlaté řetízky a náušnice, to už byla zlodějina. Když sem se zeptal, jestli dostanu aspoň nějaký lejtstro na ty zabavený věci, dostalo se mi odpovědi, jestli si náhodou nechci taky zakouřit. Když jsem přišel zpátky na chodbu, počet zkrvavených obličejů vzrostl na

tři. Ten mrňavej tam pobíhal a voháněl se pendrekem jak divěj. Přišel k jednomu a povídá: „Teče ti z nosu krev, zasmínil si nám podlahu!“ a bum, rána. Kluk si ořel nos a bum. „Řek sem ruce nahoru!“ Vylejval si mindráky prcek. Když se ho Jožo zastal, okamžitě po něm vystartovali další dva a Jožo v tu chvíli asi litoval, že se vůbec narodil. Po všech těch letech exhibicích, kdy páni policajti dokázali, že to jsou oni, kdo vládnou, a že jenom oni maj pravdu, jsme si trapně mysleli, že nás pustěj. Po „propuštění“ nás okamžitě naházeli do antona a začalo druhé dějství „U dvou lvů“.

Na chodbě jsme zaujmulí opět polohu s rukama nad hlavou, pár kluků si vzali do kancľů a já se šel fotit. Asi jsem se jim líbil, protože si mě fotili i barevně. Pak mi vzali otisky, přičemž se pořádně zasrali od barvy a samozřejmě jsem za to mohl já. Tak jsem si i já šel „zakouřit“. Po cigáru, který mi ani trochu nechutnalo, mě nacpali do kancľu, kde to teprve začlo. Mezi dveřma sem dostal hned pár facek, aby se mi líp mluvi-

lo, jak mi vysvětlili. Chvilí se o něco přeli, jestli sem kohout, krokodýl nebo ježek a nakonec svoji rezoluci shrnuli v to, že sem zkurvenej Čech a jako takovej, že bych potřeboval přes hubu. To poslední pro ně nebyl problém dokázat (ale pro mě to problém bude, až to budu chtít dokázat). Pak si chvíli četli nápisy na bundě a dospěli k názoru, že jsem asi dostal málo ... v jeho rukou se objevili nůžky. Když jsem se vrátil na chodbu, byla mi poněkud zima na hlavu a chodbou se neslo Hoškovo huhlání: „To jsem nevěděl, že tu máte i skiny...“ Mezitím se pozornost přenesla na druhou stranu chodby, kde policajt sebral Jožovi peníze, ten je chtěl vrátit. Ale dostal akorát přes držku, a to pořádně ... Když jsme ráno okolo šestý opouštěli Bratislavu (o zkušenost bohatší, já o pár vlasů chudší) v autě, které také prohledali, rýsoval se nám nový nápis na bundu: NEVER AGAIN BRATISLAVA.

(Voknoviny, č. 3, 1987)

http://www.vons.cz/data/pdf/voknoviny/voknoviny_03.pdf

Lord Alex
(koniec 80. rokov)

Po tomto článku zintenzivnili svoje aktivity aj bezpečnostné zložky. Bežnou metódou tajnej aj uniformovanej polície bolo zastrašovanie. Snažili sa mladých napraviť tým, že sa im znemožňovali stretávanie, či koncerty. Strihali im vlasy, vytrhávali náušnice a zabavovali nášivky, odznaky a pyramidové opasky. Cieľené telefonáty do škôl, pohostinských zariadení, na pracoviská, resp. rozhovory s rodičmi patrili medzi pracovnú rutinu. Vlado „Lamo“ Lamoš spomína, že v roku 1981 policajti dokonca urobili

punkovú výstavku pre rodičov v úradovni polície U dvoch levov, ktorá bola známym miestom výsluchov ľudí považovaných za nepriateľov štátneho zriadenia. V Bratislave sa spomínaný tlak prejavil najmä v polovici 80. rokov, keď prerušili aktívnu činnosť všetky punkové kapely. Až postupným nástupom perestrojky sa situácia začala uvoľňovať. Tento rozlet nezastavil ani policajný zásah počas tzv. verejnej skúšky kapiel Zóna A, Barbus a Tlak na bratislavskom vysokoškolskom internáte Horský park. Na akciu dorazili ľudia z celej republiky. Rýchlo ju však ukončili sirény Verejnej bezpečnosti. Na výsluch predviedli 34 účastníkov podujatia.

Výsledkom systematickej represie bolo aj to, že sa Štátnej bezpečnosti podarilo získať tajných spolupracovníkov medzi punkermi, ktorých rôznym spôsobom vydierali a následne sa od nich snažili získať aktuálne informácie o dianí v scéne.

Koniec 80. rokov sa niesol v duchu uvoľnenia. Bolo to obdobie, keď sa čoraz viac ľudí identifikovalo s rôznymi subkultúrami. Ukázalo sa, že situáciu nie je možné zmeniť jednoduchou represiou a tak bezpečnostný aparát zmenil svoj prístup. Skôr sa snažili mládež držať pod kontrolou, pod dozorom. Významnú zmenu ohlásila aj oficiálna súťažná prehliadka Rockfest, ktorej finále sa odohrávalo v pražskom Paláci kultúry. Tam mala práve Zóna A v roku 1988 veľký úspech.¹

Poznámky

1 V článku boli použité texty zo samizdatového časopisu *Vokno*; domén: <http://www.zonaa.sk>; <http://punkgen.sk/> Fanziny: How

KRÝŽL, Jan [pseudonym]. „Nová“ vlna se starým obsahem. In *Tribuna*, 1983, roč. 15, č. 12, s. 5. ISSN 0139-5165
http://www.hisvoice.cz/images/nova-vlna-se-starym-obsahem_201303211936454.jpg

Punk's not bad!
Zdroj: Archív českých a slovenských subkultúr

Can Limo Kid Kill Your Dreams? Č. 4; Cut'n'paste vs. ŠTB. In: Just DIY; rozhovory s Koňýkom, Veslom a Ľubošom CHVM

Všetko je dnes O. K., všetko je all right, každému je dobre, každému je fajn Dnes sa každý smeje a dobre zabáva, teplé slnko hreje, je skvelá nálada

My nerebelujeme, lebo dobre žijeme, čestne pracujeme a potom sa opijeme (Zóna A)

Mgr. Miroslav Michela, PhD. (1978) pôsobí na Ústave českých dejín Filozofickej fakulty Karlovej univerzity a v oddelení novších dejín Historického ústavu SAV. Venuje sa výskumu nezávislej kultúry v Čechách a na Slovensku, patrí medzi zakladateľov Archivu českých a slovenských subkultúr (*ziny.net*). Článok je výsledkom práce na projekte podporeného Grantovou agentúrou ČR pod názvom *Budování scény: česká a slovenská kultura fanzinů od státního socialismu k post-socialismu*.

V minulosti boli ľudia...
»NOVÁ« VLNA se starým obsahem
...
tribuna 5
12 / 1983